

ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK

DEINZE - SINT-HUBERTSTRAAT

18 TOT 25 OKTOBER 2012

David Vanhee

COLOFON

© 2013

© Kale - Leie Archeologische Dienst, David Vanhee

figuren © Auteurs (KLAD), tenzij anders vermeld

layout:

druk- & bindwerk:

verantwoordelijke uitgever:

D. Vanhee

Zquadra, Kortrijk

Kale - Leie Archeologische Dienst

Kasteelstraat 26

9880 Aalter

www.deklad.be

I. Voorwoord

Dit document biedt een overzicht van de vondsten gedaan tijdens het vooronderzoek met proefsleuven, uitgevoerd op een terrein aan de verkaveling Sint-Hubertstraat - Kleine Oostkouter te Petegem aan de Leie (Deinze), door intergemeentelijk archeoloog D. Vanhee van de KLAD.

Ondanks de kleine oppervlakte (0,17 ha) is toch besloten een vooronderzoek te integreren in de stedenbouwkundige vergunning. Deze weide sluit namelijk op de site Sint-Hubertstraat 2011, waar zowel sporen uit de ijzertijd, de Romeinse periode als de middeleeuwen zijn terug gevonden. Deze weide was lange tijd eigendom van NMBS en leek vrij ongeroerd. Dit beeld bevestigde zich gedeeltelijk. De sporen die werden aangetroffen zijn geïnventariseerd, maar gezien de beperkte oppervlakte van de site kwam er geen vervolgonderzoek.

Voor de realisatie van het onderzoek gaat onze dank uit naar de bouwheren Immo Danneels NV en Green Corner NV, Kraanbedrijf Growebo, Landmeetkundig bureau De Moor en zeker naar Danny Verheye die vrijwillig een handje kwam toesteken.

II. Inhoud

I. Voorwoord	3
II. Inhoud	5
III. Administratieve gegevens	7
Locatiegegevens	7
Opgravingsdocumentatie	7
Bouwheer	7
IV. Projectomschrijving	9
IV.1 Aanleiding van en opbouw naar het onderzoek	9
IV.2 Tijds kader	9
IV.3 Financieel kader	9
V. Archeologische en historische voorkennis	11
VI. Resultaten	13
VI.1 Algemeen	13
VI.2 Beschrijving van de sporen in het kijkvenster	15
VII. Besluit	21
VIII. Bibliografie	23

III. Administratieve gegevens

LOCATIEGEGEVENS

Gemeente:	Deinze – Petegem ad Leie
Plaats/straat:	Sint-Hubertstraat - Kleine Oostkouter
Kadastrale gegevens:	Afd. 3 , sectie B, 387W4
NO hoek	
X:	90784.43
Y:	185199.22
ZO hoek	
X:	90799.31
Y:	185166.61
W hoek	
X:	90720.06
Y:	185125.12

OPGRAVINGSDOCUMENTATIE

Vergunning:	2012/411
Geldig:	12/10/12 - 31/10/12
Naam aanvrager:	David Vanhee
Naam vooronderzoek:	Sint-Hubertstraat
Opgravingscode:	Eve – STH – VO12
Datum:	18, 22, 24 & 25 oktober 2012
Te onderzoeken oppervlakte:	ca. 0,17 ha
Algemene methodiek:	vooronderzoek met proefsleuf door het terrein, aangevuld met een kijkvenster

BOUWHEER

Immo Danneels nv
Sint-Baafskerkstraat 1
B-8200 Brugge (Sint-Andries)

Green Corner nv
Bellevue 5 bus 301
B-9050 Ledeberg

IV. Projectomschrijving

IV.1 AANLEIDING VAN EN OPBOUW NAAR HET ONDERZOEK

Het project omvat de uitbreiding van een verkaveling, op een terrein van ca. 0,17 ha, aan de Sint-Hubertstraat - Kleine Oostkouter (nieuwe straatnaam) te Petegem aan de Leie (Deinze). Dit terrein is kadastraal gekend als Afd. 3 , sectie B, 387W4.

Het plangebied ligt tussen ca. 10,06 m TAW in het noordoosten en ca. 9,36 m TAW in het westen. De bodemkaart van België karteert het gebied Zdc(h) of matig natte zandbodem met sterk gevlekte, verbrokkelde textuur B horizont.

IV.2 TIJDSKADER

Het vooronderzoek werd uitgevoerd tussen 18 en 25 oktober 2012.

IV.3 FINANCIEEL KADER

De kosten van het vooronderzoek op de verkaveling werden verdeeld tussen de KLAD, die de intergemeentelijk archeoloog David Vanhee ter beschikking stelde en de bouwheer die de kraan met kraanman en de landmeter ter beschikking stelde.

Figuur 3: De kerk van Petegem Binnen in het Landboek van Petegem Buiten, opgetekend door Van Huffel omstreeks 1650 - 1660. (© Collectie Bibliotheek Deinze)

Figuur 4: De kerk en Petegem Binnen op het plan van J. Van Maldeghe omstreeks 1786. (© ARA, Kaarten en plans, nr. 85)

Figuur 5: Petegem (rechts) op de kaart van Hovaere uit ca. 1712. (© Collectie Museum van Deinze en Leiestreek)

Figuur 6: Petegem Binnen en Buiten op de kaart van Ferraris uit ca. 1771 - 1778 (combinatie van kaartbladen), met de aanduiding van het plangebied. (© NGI)

V. Archeologische en historische voorkennis

In tegenstelling met de recente kennisopbouw over het archeologisch en historisch centrum van Deinze, zijn er tot op heden vrij weinig landelijke archeologische waarnemingen gedaan op grondgebied van groot Deinze, laat staan in de deelgemeente Petegem aan de Leie.

Petegem aan de Leie wordt voor het eerst vermeld in 1137 als Pethengem, een Germaans toponiem en bestond in de middeleeuwen uit Petegem Binnen (ook wel Petegem stad) en Petegem Buiten. Historisch ligt het plangebied in Petegem - Buiten, vlakbij de grens met Petegem Binnen. Dit historisch centrum ontstond langs de Leie en op een knooppunt van de wegen Gent - Kortrijk en Brugge - Oudenaarde. Wegen die ook voor de nabijgelegen stad Deinze belangrijk zijn. De kerk van Petegem Binnen is de parochiekerk Sint-Martinus en Sint-Antonius Abt. Kerk (CAI 970601) uit ca. 1147 (BOGAERT C. & LANCLUS K., 1991; CASSIMAN A., 1954). In 1469 werd Petegem Binnen door Karel de Stoute bij Deinze gevoegd. Petegem Buiten bleef zelfstandig bestaan. De oudste agrarische activiteit ontwikkelde zich in de onmiddellijke nabijheid van Petegem Binnen en Deinze, namelijk op de kouters, langs de weg Gent - Kortrijk en rond de Knok (<http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21374>). Opgravingen binnen dit historisch centrum van Petegem aan de Leie gebeurden nog niet.

In het landelijke gebied rond Petegem zijn slechts enkele sites met archeologische waarde gekend. De belangrijkste is echter de site op de naburige percelen (CAI 156989), die in 2011 werden onderzocht door All Archeo bvba. Bij deze opgraving werd een erf uit de ijzertijd aangetroffen. Het bestond uit een noordwest-zuidoost georiënteerd woongebouw, een waterkuil en een achttal spiekers met een noordwest-zuidoost of een noord-zuid oriëntatie. Tijdens het onderzoek kon tevens een ondiep bewaard, rechthoekig brandrestengraf vastgesteld worden, te dateren in de ijzertijd of de Romeinse tijd.

Twee gebouwplattegronden van een drieschepig, bootvormig type kunnen in de volle middeleeuwen gedateerd worden. Het eerste gebouw kent een noordoost-zuidwest oriëntatie. De palen van de meest noordelijke beuk bleven niet bewaard. De tweede middeleeuwse gebouwplattegrond is noordwest-zuidoost georiënteerd, maar leverde geen vondstmateriaal op. Wellicht kunnen een aantal van de aangetroffen spijkers gerelateerd worden aan deze woongebouwen. Ook zijn er een aantal greppels aanwezig, die mogelijk het erf afbakenden (DERIEUW, M., N. REYNS & J. BRUGGEMAN, 2011).

Het plangebied ligt op de kaart van Ferraris (1771-1778) in landbouwgebied. Het huidige stratenpatroon met de weg Gent-Kortrijk en de Sint-Hubertstraat, is nog redelijk goed te herkennen. Ten zuiden van het terrein staan enkele gebouwen getekend. Op deze locatie was tot vorig jaar nog steeds een hoeve aanwezig. De Atlas der Buurtwegen (ca. 1841) geeft ongeveer hetzelfde beeld. Eén belangrijke toevoeging is de spoorlijn Gent - Kortrijk.

Figuur 7: Overzichtsplan van vooronderzoek.

VI. Resultaten

VI.1 ALGEMEEN

Op 18 oktober werd 1 proefsleuf over het driehoekig terrein aangelegd. Op vraag van de bouwheer werd in eerste instantie buiten de te bebouwen zone gebleven.

In deze sleuf werden heel wat recent verstoorde zones naast enkele duidelijk oudere sporen aangetroffen. Daarom werd de sleuf uitgebreid met een kijkvenster aan beide zijden en een volgsleuf tot op de perceelsgrens. Hierdoor liep de totale oppervlakte op tot 324,50 m² of ca. 19% van de totale oppervlakte.

Omdat de sporen zich bevonden in het smalste deel van het perceel, tussen de reeds gesondeerde percelen van het onderzoek uit 2011 en de spoorwegbedding, is beslist de aangetroffen sporen te inventariseren om zicht te krijgen op de site en een eventuele datering en geen verder onderzoek uit te voeren.

In het begin van de sleuf werd een profielput aangelegd, maar deze liep snel onder water. Onder de 50 tot 60 cm dikke ploeglaag (Ap) zit een bruin humeus pakket van ca. 30 cm dik, dat naar onder toe heterogeen wordt. De kleur wordt eerder zwart en er zitten meer grote brokken met ijzerconcretie in. Het lijkt op een vermengde podzolbodem die men misschien heeft proberen breken door deze te verspitten.

Figuur 8: Foto van de bodemopbouw in werkput 1.

Figuur 9: Recente verstoring Lo. 02 in werkput 1.

Figuur 10: Lo. 04 was gevuld met bouwpuin.

Figuur 11: Zicht op het kijkvenster aan zuidelijke kant.

Figuur 12: Zicht op het kijkvenster aan noordelijke kant.

De archeologische sporen in de eerste 27 m van de sleuf (we startten in het noordoosten) waren bijna allemaal recent van aard. Dit terrein is lang eigendom van NMBS geweest en vermoedelijk een aantal keer gebruikt geweest als werfzone. Er werden in de grote vlekken Lo. 1, 2, 4 & 6 ondermeer bouwpuin gevonden. Deze kuilen zijn erg scherp afgelijnd, zeer hard en vertonen een bruine of blauw en bruin gevlekte structuur. Een greppel (Lo. 03) lijkt op het eerste zicht ouder, maar dit spoor snijdt het duidelijk recent spoor. Lo. 04. Ook de kuil Lo. 05 aan de zijkant van de sleuf heeft een recente vulling.

Vanaf spoor Lo. 07 verschenen er oudere sporen. De bodemgesteldheid veranderde ook. Terwijl het vorige gedeelte van de sleuf zeer nat was en vrij snel onder water kwam, waren de volgende 35 m iets droger. Vermoedelijk zitten we hier op een lokale zandige opduiking. Hier manifesteerden zich duidelijk sporen van oude bewoning in de vorm van greppels (Lo. 10, Lo. 20), grachten (Lo. 21 & 22), kuilen (Lo. 8 & 9) en paalsporen (Lo. 15, 17 & 18). Daarom werd direct een kijkvenster aangelegd aan de zuidelijke zijde van de sleuf. Hier werden nog een pak sporen (oa. Lo. 13, 14 & 15) aangetroffen en een verstoring Lo. 19 die gevuld was met ondermeer plasticfolie en balast (keien waar de sporen in liggen) gevonden.

Later werd deze uitgebreid met een zoeksleuf tot op de perceelsgrens en met een uitbreiding aan de noordelijke zijde van de sleuf. In de zoeksleuf werd nog 1 paalspoor (Lo. 16) aangetroffen, maar de zoeksleuf eindigde op de perceelsgrens met een verstoring die vol zat met recent materiaal (oa. lege fles Cointreau) en afval (mosselschelpen). Dit verstoord beeld is veelvoorkomend op boerderijen die lang in gebruik zijn geweest. Ook binnen de uitbreiding op de sleuf aan de noordelijke zijde van de sleuf werden een pak sporen aangetroffen, waaronder het vervolg van verschillende greppels en een mogelijke waterput (Lo. 08).

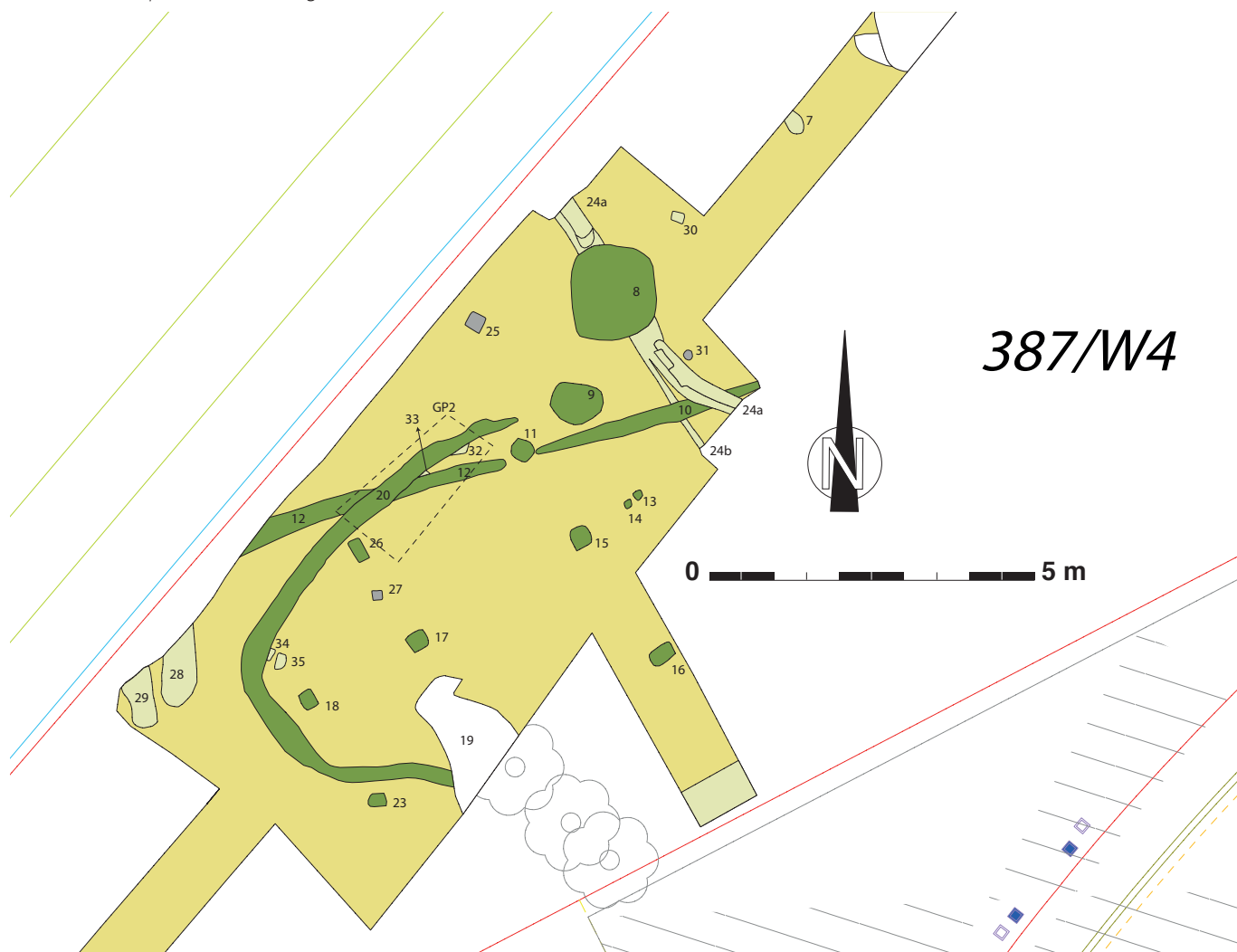
VI.2 BESCHRIJVING VAN DE SPOREN IN HET KIJKVENSTER

Meest opvallend binnen het kijkvenster zijn de paalsporen Lo. 26, 11, 18, 17, 15, 23 en 16 die een quasi rechthoekig gebouw lijken te vormen. De paalsporen zijn donkergrijs tot zwart van kleur en over het algemeen nog 15 tot 20 cm diep bewaard. Enkel Lo. 23 is minder diep bewaard (slechts 2 a 3 cm) maar het terrein is hier door de nabijheid van de verstoring tot 20 cm dieper afgegraven. Bij de sporen Lo. 11, 15, 17 en 18 zijn de paal en paalkuil nog duidelijk af te lijnen. Deze paalsporen lijken een tweeschepig gebouw te vormen van 10,28 m lange en 8,28 m breed en waarbij Lo. 15, 17 en 18 de nokstaanders vormen. In het verlengde van deze rij liggen de kleinere donker grijze paalsporen Lo. 13 en 14. Het is niet duidelijk wat de relatie is met het gebouw. Als deze paalsporen er bij horen wordt de lengte van het gebouw tot 12,35 m opgetrokken en wordt de vorm eerder bootvormig.

De zuidelijke wand van het gebouw wordt gevormd door de sporen Lo. 16 en de slecht bewaarde Lo. 23. Door de aanwezigheid van de recente verstoring Lo. 19 is vermoedelijk 1 paalspoor van deze wand verdwenen. De noordelijke wand wordt gevormd door de sporen Lo. 11 en 26. Het meest westelijke paalspoor dat dit gebouw zou vormen is niet vastgesteld, hoewel deze zone meermaals manueel opgeschaafd is. In die buurt zijn wel 2 kleinere sporen Lo. 34 (gesneden door greppel Lo. 20) en 35. Deze zijn echter kleiner dan de voorgaande sporen. Ze liggen parallel met de korte zijde maar niet parallel met de lange zijde. Uit geen enkel van de paalsporen kon aardewerk of ander dateerbaar materiaal worden gerecupereerd.

Er is vermoedelijk een verband tussen het gebouw en greppelsysteem Lo. 10 en 12, die duidelijk in elkaars verlengde liggen en onderbroken worden door de aanwezigheid van paalspoor Lo. 11 van

Figuur 13: Detail van het kijkvenster (Grondplan 1) met grijs natuurlijke sporen, groen volmiddeleeuwse sporen, beige ongedateerde sporen en wit recente sporen en verstoringen.

het gebouw. De greppels zelf zijn erg ondiep (ca. 10 cm diep bewaard). Deze greppels werden ook langs de lange zijde gecoupeerd, maar er werden geen palen in vastgesteld. Het zijn dus geen standgreppels. Mogelijk dienden ze bij het afvoeren van regenwater rond het gebouw. Uit lo. 12 werden slechts 2 kleine wandscherven (9 gr.) in mogelijk middeleeuws grijs aardewerk tevoorschijn.

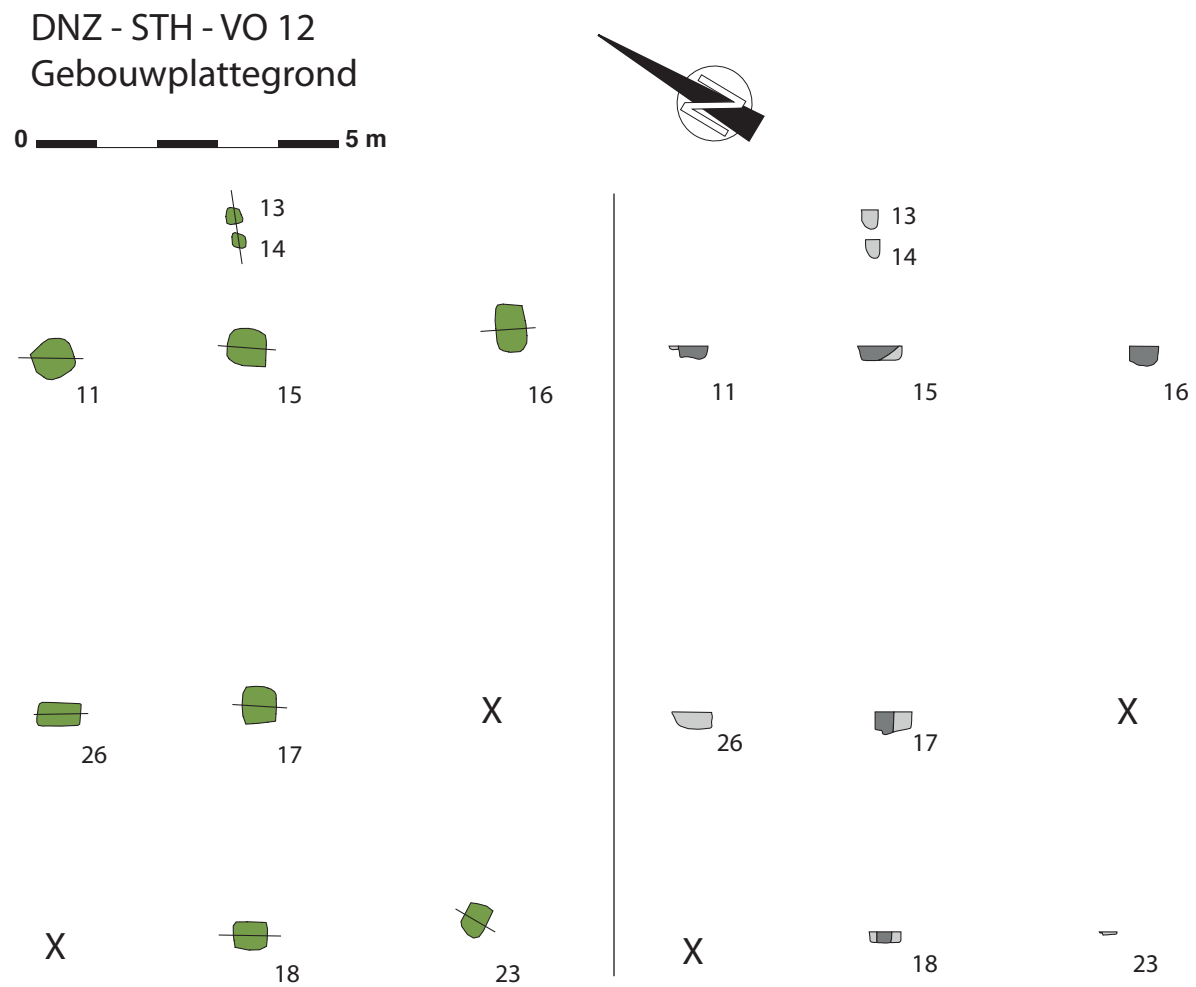
Greppel lo. 12 wordt gesneden door lo. 20. Dit spoor is donkergrijs en tot 30 cm diep bewaard. Het profiel is vrij specifiek en lijkt U-vormig of zowat 1 schop breed. Dit werd vastgesteld over de volledige lengte van de greppel of gracht. Uit de lengtecoupes bleek dat er geen palen in aanwezig zijn. Er werden 3 wandfragmenten (60 gr.) in mogelijk middeleeuws grijs aardewerk gerecupereerd.

Bij het couperen van het snijpunt van lo. 12 en 20 kwamen nog een aantal sporen tevoorschijn. Er werd plaatselijk een tweede grondplan aangelegd. Hieruit bleek dat er nog een palenrij onder dit greppelcomplex aanwezig was met de sporen lo. 32, 33, 36 en 37.

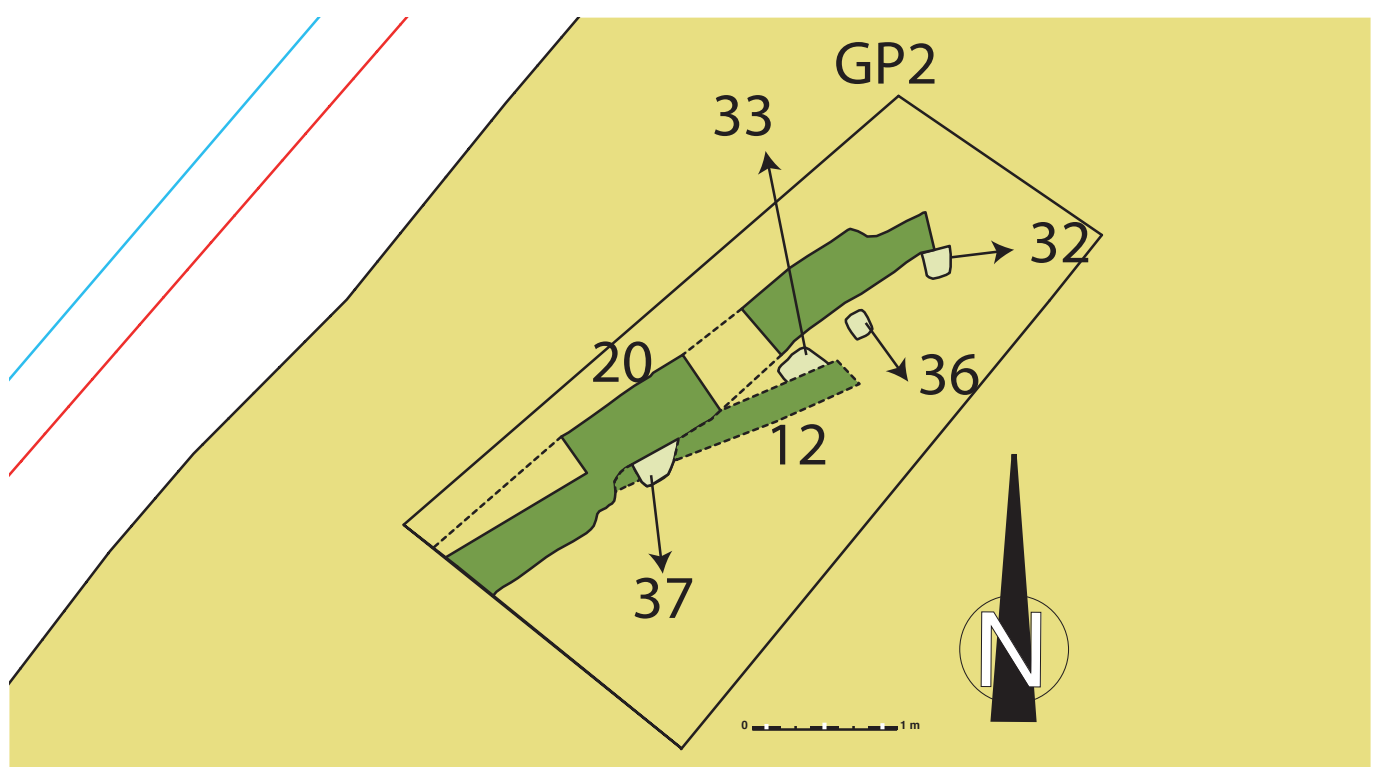
De kuil lo. 09 heeft een blauwgrijze, zwart gespikkelde vulling. De kuil is ca. 40 cm diep bewaard en meet 1,5 bij 1,26 m. Er werd een houtskoolstaal uit deze kuil naar het KIK gestuurd voor ¹⁴C-datering. Er werden twee wandscherven (13 gr.) in mogelijk middeleeuws grijs aardewerk in gevonden.

Spoor lo. 08 meet 2,9 bij 2,5 m en lijkt op een waterput. Er werd om de 20 cm in geboord volgens

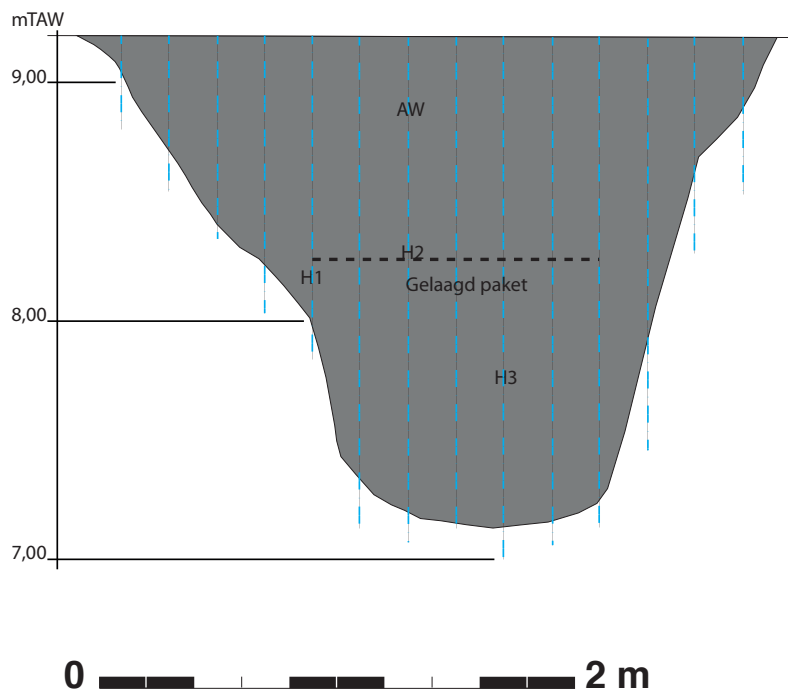
Figuur 14: Detail op van het gebouw met coupetekeningen.

Figuur 15: Detail op grondplan 2 met groen volmiddeleeuwse sporen en beige ongedateerde sporen.

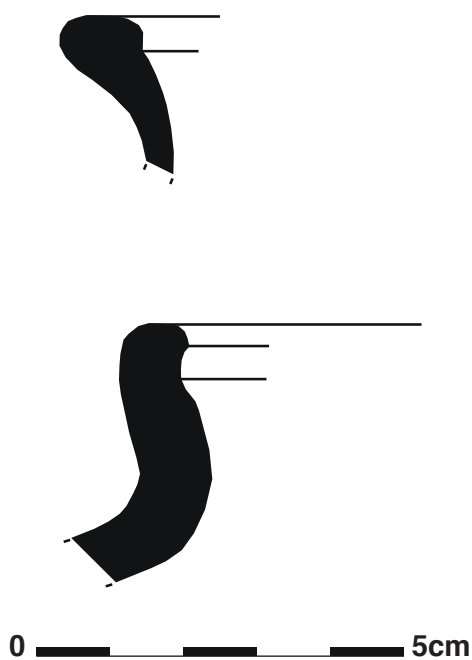

DNZ - STH - VO 12
Lo. 08 Waterput Boringen

Figuur 16: Reconstructie van het profiel van de waterput op basis van de boringen en detailfoto van Boring 9 met de vondst van hout (H3) op ca. 140 cm diepte.

Figuur 17: Tekening van de 2 randen in grijs aardewerk (schaal 1:3) uit spoor lo. 08.

Figuur 18: Foto van de wandscherf in grijs aardewerk met radstempelversiering, uit spoor lo. 08.

een boorlijn langs de lengterichting. Hieruit werd het profiel van het spoor duidelijk en bleek dat het spoor zeker 2 m diep was. Het is dus vrij zeker een waterput.

In verschillende boringen werd een gelaagdheid vastgesteld en werden houtresten gerecupereerd die zijn opgestuurd aan het KIK voor ¹⁴C-datering. De resultaten liggen met grootste zekerheid tussen 940 en 1030 n.C., met de opmerking dat er geen spint aanwezig is waardoor er kans is op een oud-hout effect. Verder werden er 4 wandscherven (19 gr.), waarvan 1 met radstempelversiering en 2 randen (23 gr.) in grijs aardewerk aangetroffen. Deze structuur werd niet verder onderzocht, gezien de vergunning voor een vooronderzoek dit niet toelaat en de ligging in de kleine achtertuin van de huizen eigenlijk weinig risico oplevert.

Verder zijn er nog verschillende sporen aanwezig in het kijkvenster. Lo. 25, 27 en 31 bleken van natuurlijke origine te zijn. Verder is er nog een greppelsysteem Lo. 24 (a & b) dat door de mogelijke waterput Lo. 08 en de greppel Lo. 10 gesneden wordt.

Net buiten het kijkvenster merkten we nog twee grachten of greppels (Lo. 21 en 22) op. Ze hebben een donkergrijze zandige vulling en bij het couperen bleek Lo. 21 nog ca. 45 cm diep bewaard. Het profiel heeft een vrij rechte wand aan de oostelijke zijde, terwijl de westelijke zijde zeer geleidelijk afhelt. Uit de lengtecoupes bleek dat er geen palen in aanwezig zijn. Lo. 22 is dan weer zeer ondiep bewaard (ca. 5 cm).

Figuur 19: De twee greppels Lo. 21 en 22.

VII. Besluit

Het vooronderzoek leverde een plattegrond op van een tweeschepig gebouw van 10,28 m bij 8,28 m geflankeerd door een waterput en omring door greppels. Het is de typische opbouw van een erf dat we op basis van het aardewerk met radstempelsiering in de middeleeuwen (ca. 10e - 11e eeuw) mogen plaatsen. De koolstofdatering op het hout uit de waterput lijkt dit te bevestigen.

VIII. Bibliografie

DERIEUW, M., REYNS N. & BRUGGEMAN J., 2011, Archeologisch vooronderzoek Petegem-aan-de-Leie (Deinze) – Sint-Hubertstraat, Bornem (Rapporten All-Archeo bvba 35).

BOGAERT C. & LANCLUS K., 1991. Inventaris van het cultuurbezit in België. Architectuur. Provincie Oost-Vlaanderen, Arrondissement Gent, Kantons Deinze - Nazareth. In: Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen. Nr. 12N3, 522 pp.

CASSIMAN A., (1953 &) 1954. Geschiedenis der stad Deinze. In: Bijdragen tot de geschiedenis der stad Deinze en van het Land van de Leie en de Schelde. XX & XXI, pp. 1 - 306.